

L'art de ser humans

David Bueno

Columna Edicions, Barcelona. 2025

DOI: <https://doi.org/10.32093/ambits.vi.63.505003>

A la nostra revista hem publicat algunes ressenyes de llibres elaborats pel biòleg David Bueno, amb la intenció d'obrir perspectives en el coneixement i funcionalitat de les dinàmiques que mouen el nostre cervell i la importància que poden tenir en la seva aplicació a la tasca educativa. En aquesta ocasió, David Bueno ens ha satisfet amb una aportació insòlita presentant-nos un assaig sobre el component humà de la creació artística. En aquest llibre hi fa una generosa reflexió sobre el component de l'exercici artístic com a habilitat exclusiva de l'espècie humana. I ens fa entendre que dins del concepte de l'art també hi ha incloses les ciències i la filosofia, equiparant-les a la concepció que ja en tenien els grecs, tres mil·lenis abans. Totes les arts, des de l'ús de la paraula, la manifestació plàstica de la bellesa, tot el conjunt de les creacions musicals, l'expressió corporal en dansa, teatre i esports, i la utilització del pensament per a l'elaboració d'idees pròpies de la filosofia o la creació imaginativa de la investigació científica son elements fonamentals per al desenvolupament del nostre creixement cognitiu i, en conseqüència, els nostres components emocional i social.

L'autor defineix les arts com *l'expressió creativa de sentiments, emocions i idees a través de formes visuals, sonores o d'altres tipus de representació, concreta o abstracta, amb clares implicacions sensorials*. Aquesta creativitat té una implicació intrínseca en les connexions i els canvis que es produeixen dins del cervell, fet que provoca una visible transformació personal en nosaltres. Per tant, pot tenir també una sensible influència en el procés dels aprenentatges i l'educació.

L'activitat artística de l'ésser humà té com a elements fonamentals la creativitat, la imaginació, i la capacitat d'ocupar un lloc en la nostra vida. Dins d'aquesta creativitat es fa servir modernament la paraula anglesa *flow*, entesa com l'experiència mental que sentim quan ens inserim intensament fent una activitat, fet equivalent a la concentració i altament gratificant. Les activitats artístiques posen en marxa diverses zones del cervell i totes elles comporten funcions d'innovació, d'abstracció i flexibilitat cognitiva. És per això que la persona esdevé creadora, extreu idees o imatges que ha pogut prèviament imaginar, emet missatges críptics, metafòrics o amb un significat ocult, i sempre està sotmesa a la possibilitat del canvi mentre va avançant el seu procés creatiu. La mateixa elaboració d'una obra d'art comporta l'aparició d'idees noves i de nous plantejaments que, inicialment, ni la persona creadora ho hauria pogut preveure. És per això que en l'obra d'art no només s'activa el cervell de l'artista sinó que es posa en marxa el cervell de l'observador.

David Bueno parteix de la base que l'art no té cap gènere ni està vinculat a cap civilització ni classe social. Una característica de les arts rau en que poden ser interpretades de molt diverses maneres per diferents persones. Per això la societat pot reflexionar sobre la cultura amb imaginació i creativitat, trobant bellesa estètica, o bé, impulsant una certa incomoditat reflexiva amb experiències emocionals i racionals.

La condició abstracta de l'obra d'art respon a la capacitat d'obtenir conclusions a partir d'un conjunt de dades, o bé configurant una hipòtesi, més en l'àmbit científic, que ens permetrà dotar-la de sentit tot omplint-ne els espais buits o inconclusos que conté. Qualsevol obra artística, per senzilla que sembli, pot amagar una realitat o un missatge que descriu allò que l'evidència sensorial no és capaç de percebre. Davant de l'abstracció, el cervell hi respon a partir de la seva manca de comprensió. Per això s'activen les àrees de la creativitat i la flexibilitat. Es pot dir que el cervell sempre vol entendre les coses; quan no és així, es provoca una col·lisió mental i emocional. Per aquest motiu hi ha gent que se sent molt incòmoda amb l'art abstracte o amb les manifestacions artístiques més contemporànies, fet que pot provocar una reacció de rebuig degut a la seva incomprensió.

El llibre que us presentem dedica blocs temàtics segons l'objectiu de la narració. Hi ha una necessària exposició sobre les funcions neurològiques i cerebrals que s'amaguen darrera la creativitat artística o científica, on el factor de la memòria i les vivències emocionals hi son sempre presents. S'hi concreten els neurotransmissors i les seves variacions dins de l'experiència creativa de l'individu. Dedica una interessant secció a la funció de la parla, no només com a base per a la construcció del llenguatge, sinó també al factor simbòlic i a com el llenguatge ens influeix en la nostra percepció del món extern i totes les possibilitats que ens brinda en la convivència humana, com és la capacitat d'escoltar, de simular l'expressió de l'altre o la generació de tot el conjunt de l'ampli espectre d'expressions amb la paraula.

Amb aquest assaig podem assistir a comprendre el complex món de l'art visual i la immensa capacitat de desenvolupar funcions cognitives i metacognitives a través del simbolisme de l'art plàstica. Així mateix, expressa el valor emocional i atàvic de la música, els seus efectes indiscutibles en el benestar personal i com la música pot evocar experiències íntimes i explícitament marcades per la vivència humana. No és en va que la música sí que també pertany a altres espècies animals, sobretot en els ocells, que l'utilitzen per comunicar-se i seduir-se.

En tots els aspectes de la creativitat artística hi manté una valoració tan vinculada a l'expressió mal anomenada clàssica com en les produccions que s'han anat realitzant fins als nostres temps actuals.

David Bueno ha estat premiat per aquest llibre amb el prestigiós Premi Josep Pla 2025, donat l'incontestable interès que genera la seva lectura i el rigor científic i comunicatiu que presenta en totes les seves pàgines. Ens fa pensar, de nou, en quin és el lloc que ocupa l'espècie humana en mig de la natura i obre la possibilitat que potser seria més adequat substituir la nostra denominació d'*homo sapiens* per la que estudia en aquest assaig com a *homo artisticus*. Contemplant l'evolució humana dels darrers 80000 anys hi ha raons per pensar, sobretot gràcies als canvis que ha experimentat l'ús del llenguatge i la nostra comunicació, la parla, que no es pot entendre l'espècie humana sense configurar els aspectes neuronals, cerebrals i artístics com un conjunt integrat. Per aquesta raó defensa que el món escolar i de l'educació no es descuidin mai de tractar amb intensitat tant les ciències com la filosofia i les humanitats.

Jaume Forn i Rambla